

Výskyt niektorých močiarnych druhov rodu *Carex* a ich spoločenstiev na strednom Slovensku

Richard HRIVNÁK

Katedra fytoľógie, Lesnícka fakulta, Technická univerzita vo Zvolene,
Masarykova 24, 960 53 Zvolen

Distribution of some swamp plant species of the genus *Carex* and their communities in the Central of Slovakia:

In the paper recent localities (from the 1997 and 1998 years) of four species of the genus *Carex* (*C. acutiformis*, *C. melanostachya*, *C. riparia*, *C. vesicaria*) from the Central of Slovakia are mentioned. Localities belong to the catchment area of the Ipeľ, Slaná, Slatina and Hron rivers. Synoptic table of swamp communities (*Caricetum acutiformis*, *Galio palustris-Caricetum ripariae*, *C. vesicariae*, *C. melanostachyae*) are presented. Sixty-two unpublished phytosociological relevés were also applied.

V prehľade je uvedený zoznam lokalít štyroch druhov rodu *Carex* – *C. acutiformis*, *C. melanostachya*, *C. riparia*, *C. vesicaria*. Všetky patria do subgen. *Carex* (*Eucarex* Coss. et Germ.). Jedným zo spoločných morfológických znakov týchto druhov je tvar pamechúrika, ktorý je náhle zúžený do zobáčka. Ekologicky sú viazané najmä na močiarnie biotopy, vlhké lúky a lužné lesy, spoločenstvá zväzu *Magnocaricion elatae*, tried *Molinio-Arrhenatheretea*, *Alnetea glutinosae* a *Salicetea purpureae*.

Synoptická tabuľka reprezentuje spoločenstvá, kde sú uvedené druhy dominantami a určujú ich celkový vzhľad. Asociácia *Caricetum acutiformis* patrí v rámci triedy *Phragmiti-Magnocaricetea* do zväzu *Magnocaricion elatae*, podzväzu *Caricion rostratae*, asociácie *Caricetum vesicariae*, *C. melanostachyae* a *Galio palustris-Caricetum ripariae* do podzväzu *Caricion gracilis*. Tieto spoločenstvá majú optimálny vývoj v litorálnej, prípadne limózne ekofáze (v zmysle HEJNÉHO, 1960), krátkodobo znázajú aj výraznejší pokles pod zemnej vody.

Floristické údaje a fytoecologické zápisy pochádzajú z povodia riek Ipeľ, Slatina, Slaná a Hron. Patria do fyto geografických okresov Ipeľsko-rimavská brázda, Slovenské stredohorie (podokresov Poľana a Javorie) a Slovenské rudohorie. Získané boli počas rokov 1997–1998, autorom príspevku a nasledovnými kolegami: Alžbeta Cvachová – AC, Helena Oľaheľová – HO, Milan Valachovič – MV.

Názvy vyšších rastlín sú podľa MARHOLDA, HINDÁKA (eds, 1998), rastlinných spoločenstiev podľa BALÁTOVEJ-TULÁČKOVEJ *et al.* (1993), MUCINU *et al.* (eds., 1993 a, b).

Prehľad zistených lokalít

Carex acutiformis

Hojne sa vyskytujúci druh, tvoriaci rozsiahlejšie porasty (as. *Caricetum acitiformis*) najmä v povodí Slatiny. V panónskej oblasti, v nížinnom stupni, býva zriedkavejším a na obdobných stanovištiach tu rastie najmä spoločenstvo *Caricetum ripariae*.

Pannonicum 2. Ipeľské Predmostie, Z pri obci na nive Ipľa (RH, HO, AC 1997) – Ipeľské Predmostie, V pri obci na nive Ipľa (RH, HO, AC 1997) – Mikušovce, pri ČOV (RH 1998) – Lučenec, VN Ladovo (RH 1998) – Lučenec, depresie pri cestnom nadjazde (RH 1998) – Kalinovo, Hrabovo, močiar J od obce (RH 1998) – Kalinovo, Hrabovo, mŕtve rameno Ipľa J od obce (RH 1998) – Veľké Dravce, VN (HO, MV, RH 1998) – VN Gemerský Jablonec, JJV od rovnomennej obce (RH, AC 1997) **Carpathicum occidentale** 14d. Zvolen, Lieskovec, močiar pri železničnom zoradisku (RH 1998) – Zvolenská Slatina, V od obce, depresia pri štátnej ceste Lučenec, Zvolen (RH 1998).

Carex melanostachya – VU

V minulosti nebol tento druh v povodí Ipľa považovaný za vzácny. SVOBODOVÁ (1964) uvádza, že rastie „roztrúsené až hojne na vlhkých lúkach v celom povodí Ipľa“. V posledných desaťročiach došlo pre rozsiahle antropické zásahy do močiarnych a lúčnych biotopov Ipľa k značnej redukcii lokalít s jeho výskytom.

Pannonicum 2. Tešmak, V od obce (RH, AC 1997) – Tešmak, Surdocké lúky (RH, AC 1997) – Ipeľské Predmostie, Ryžovisko (RH, AC 1997) – Ipeľské Predmostie, močiar Ipeľské hony (RH, HO, AC 1997) – Veľké Dálovce, Dálovský močiar (RH, AC 1997).

Carex riparia

Druh vytvárajúci najmä v povodí Ipľa rozsiahle a dobre zachované porasty, v ktorých sa okrem diagnostických taxónov triedy *Phragmiti-Magnocaricetea* často uplatňujú i hydrofyty z tried *Lemnetea* a *Potametea*. Po poklese vodnej hladiny na ich miesto nastupujú druhy dobre adaptované na kolísanie vodného stĺpca a sezónne obnaženie povrchu pôdy.

Pannonicum 2. Tešmak, SV od obce (RH, AC 1997) – Tešmak, Surdocké lúky (RH, AC 1997) – Ipeľské Predmostie, Ryžovisko (RH, AC 1997) – Ipeľské Predmostie, močiar Súdenica (RH, HO 1997) – Ipeľské Predmostie, Z pri obci na nive Ipľa (RH, HO, AC 1997) – Ipeľské Predmostie, močiar Ipeľské hony (RH, AC 1997) – Ipeľské Predmostie, V pri obci na nive Ipľa (RH, AC 1997) – Veľká na d Ipľom, depresie SV od obce na nive Ipľa (RH, AC 1997) – Kováčovce, močiar pri obci (RH, AC 1997) – Ľuboreč, VN (RH 1998) – Veľké Dálovce, Dálovský močiar (RH, AC 1997) – Rapovce, v depresie v okolí križovania cesty Rapovce–Lučenec a železničnej trate (RH 1997) – Mikušovce, depresie pri železničnej trati v smere na Lučenec (RH 1998) – Lučenec, za tŕňovou (RH 1998) – Lučenec, alúvium Krivánskeho potoka (RH 1998) – Lučenec, depresie pri železničnej trati J od mesta (RH 1997) – Nitra nad Ipľom, priesakový kanál Ipľa medzi Boľkovicami a Nitrou nad Ipľom (RH 1997) – Kalinovo, Hrabovo, močiar J od obce (RH 1998) – Kalinovo, Hrabovo, mŕtve rameno Ipľa J od obce (RH 1998) – Veľké Dravce, VN (HO, MV, RH 1998) – VN Gemerský Jablonec, JJV od rovnomennej obce (RH, AC 1997) – Hajnáčka, alúvium Gortvy pri križovatke ciest Jesenské, Fiľakovo, Hajnáčka (HO, MV, RH 1998) – Dubno, Gortva, v toku (HO, MV, RH, 1998) – Blhovce, Gortva v toku (HO, MV, RH 1998) – Rybník, alúvium Západného Turca, pri autobusovej zastávke (RH, MV 1998) **Carpathicum occidentale** 14d. Zvolenská Slatina, pri prameni minerálnej vody (RH 1998).

Carex vesicaria

Carex vesicaria patrí medzi druhy s pomerne veľkým počtom lokalít. Na území Slovenska je považovaný za dosť hojný, častejší v teplejších oblastiach (DOSTÁL, ČERVENKA, 1992). V sledovanom území na rozdiel od *Carex riparia*, s ktorou rastie často v kontakte, nevytvára súvislejšie a rozľahlejšie porasty. Zväčša ide len o nesúvislé, niekoľko m² veľké porasty.

Pannonicum 2. Ipešské Predmostie, Ryžovisko (RH, AC 1997) – Ipešské Predmostie, močiar Súdenica (RH, HO 1997) – Ipešské Predmostie, Z pri obci na nive Ipľa (RH, HO, AC 1997) – Ipešské Predmostie, močiar Ipešské hony (RH, AC 1997) – Ipešské Predmostie, V pri obci na nive Ipľa (RH, AC 1997) – Kováčovce, močiar pri obci (RH, AC 1997) – Hrušov, rybník (RH 1998) – Veľké Dálovce, Dálovský močiar (RH, AC 1997) – Lučenec, VN Ladovo (RH 1998) – Lučenec, alúvium Krivánskeho potoka (RH 1998) – Kalinovo, Hrabovo, močiar J od obce (RH 1998) – Kalinovo, Hrabovo, mŕtve rameno Ipľa J od obce (RH 1998) **Carpaticum occidentale** 14d. Zvolen, Lieskovec, močiar pri železničnom zoradisku (RH 1998) – 14d. Zvolenská Slatina, pri prameni minerálnej vody (RH 1998) 14f. Pstruša, depresia vedľa železničnej trate v smere na Vígľaš (RH 1998) 15. Hrušovo, alúvium Blhu asi 1 km nad horáňou v smere na potok (RH 1998).

Práca vznikla za finančnej podpory grantovej agentúry VEGA (grant. č. 1/4035/97, 1/3163/96 a 2/4105/97). Poďakovanie za pomoc pri terénnych prácach patrí RNDr. A. Cvachovej, RNDr. H. Oľahelovej a RNDr. Milanovi Valachovičovi, CSc.

Literatúra

- BALÁTOVÁ-TULÁCKOVÁ, E., MUCINA, L., ELLMAUER, T., WALLNÖFER, S., 1993: *Phragmiti-Magnocaricetea*. In: Grabherr, G., Mucina, L. (eds.), Die Pflanzengesellschaften Österreichs. Teil II. Natürliche waldfreie Vegetation. pp. 79–130. Gustav Fischer Verlag, Jena – Stuttgart – New York, 524 pp.
- Dostál, J., Červenka, M., 1992: *Verký krúč* na určovanie vyšších rastlín II. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 784 pp.
- Hejný, S., 1960: *ökologische charakteristik der wasser- und sumpfpflanzen in den Slowakischen Tiefebene (Donau-und theissgebiet)*. Vydavateľstvo SAV, Bratislava, 492 pp.
- MARHOLD, K., HINDÁK, F. (eds.), 1998: *Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska*. Veda, Bratislava, 688 pp.
- MUCINA, L., GRABHERR, G., ELLMAUER, T. (eds.), 1993 a: *Die Pflanzengesellschaften Österreichs. Teil I. Anthropogene Vegetation*. Gustav Fischer Verlag, Jena – Stuttgart – New York, 580 pp.
- MUCINA, L., GRABHERR, G., WALLNÖFER, S. (eds.), 1993 b: *Die Pflanzengesellschaften Österreichs. Teil III. Wälder und Gebüsch*. Gustav Fischer Verlag, Jena – Stuttgart – New York, 356 pp.
- SVOBODOVÁ, Z., 1964: *Príspevok k flóre povodia Ipľa*. Sborník Vysokej školy poľnohospodárskej, Agr. Fak., Nitra, 10:183–190.

Synoptická tabuľka vysokoostřicových spoločenstiev [Synoptic table of swamp plant communities]

Syntaxón	Car. acut.	Car. vesic.	Gal. pal.-Car. rip.	Car. melan.
Počet zápisov	17	9	31	5
Číslo zápisu	1	2	3	4

Diagnostické taxóny asociácií

<i>Carex acutiformis</i>	100 V	22	3	.
<i>Carex vesicaria</i>	6	100 IV	13	20
<i>Carex riparia</i>	18	11	100 V	40
<i>Carex melanostachya</i>	.	11	.	100 IV
<i>Agrostis stolonifera</i>	6	.	10	40
<i>Alopecurus pratensis</i>	29	22	13	60
<i>Potentilla anserina</i>	.	33	13	60 II
<i>Potentilla reptans</i>	.	.	6	60 I
<i>Ranunculus repens</i>	18	44	16	60

Diagnostické taxóny triedy *Phragmiti-Magnocaricetea* a nižších syntaxónov

<i>Scutellaria galericulata</i>	29	11	.	.
<i>Glyceria maxima</i>	12	33	39	.
<i>Typha latifolia</i>	6	22	13	.
<i>Carex acuta</i>	12	56	25	20
<i>Carex vulpina</i>	18	22	16	100
<i>Galium palustre</i>	24	44	19	40
<i>Iris pseudacorus</i>	18	33	39	60
<i>Lycopus europaeus</i>	41	22	13	20
<i>Lysimachia vulgaris</i>	41	56	19	20
<i>Lythrum salicaria</i>	65	56	42	20
<i>Persicaria amphibia</i>	24	44	26	20
<i>Phalaroides arundinacea</i>	29	33	19	100
<i>Symphytum officinale</i>	47	22	45	60
<i>Bolboschoenus maritimus</i>	.	11	.	.
<i>Typha angustifolia</i>	.	11	.	.
<i>Phellandrium aquaticum</i>	.	11	16	.
<i>Rorippa amphibia</i>	.	11	16	.
<i>Sium latifolium</i>	.	11	3	.
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	.	.	7	.
<i>Eleocharis palustris</i> agg.	.	.	7	.
<i>Rumex hydrolapathum</i>	.	.	3	.
<i>Schoenoplectus lacustris</i>	.	.	7	.

Diagnostické taxóny triedy *Lemnetea, Potametea* a nižších syntaxónov

<i>Lemna minor</i>	.	.	19	.
<i>Lemna trisulca</i>	.	.	3	.
<i>Batrachium aquatile</i> s. l.	.	.	3	.
<i>Riccia fluitans</i>	.	.	3	.

Syntaxón	Car. acut.	Car. vesic.	Gal. pal.-Car. rip.	Car. melan.
Počet zápisov	17	9	31	5
Číslo zápisu	1	2	3	4

Diagnos tické taxóny triedy *Lemnetea*, *Potametea* a nižších syntaxónov

<i>Ricciocarpos natans</i>	.	.	7	.
<i>Utricularia australis</i>	.	.	3	.

Diagnos tické taxóny triedy *Bidentetea* a nižších syntaxónov

<i>Ranunculus sceleratus</i>	6	.	.	.
<i>Bidens frondosa</i>	6	33	7	40
<i>Atriplex prostrata</i>	.	11	16	20
<i>Bidens tripartita</i>	.	11	10	.
<i>Persicaria dubia</i>	.	.	3	.
<i>Persicaria lapathifolia</i>	.	.	3	.
<i>Rumex maritimus</i>	.	.	3	.
<i>Veronica anag.-aquatica</i>	.	.	3	.
<i>Chenopodium glaucum</i>	.	.	.	20

Diagnos tické taxóny triedy *Molinio-Arrhenatheretea* a nižších syntaxónov

<i>Cirsium rivulare</i>	6	.	.	.
<i>Filipendula ulmaria</i>	12	.	.	.
<i>Lathyrus pratensis</i>	24	.	.	.
<i>Mentha longifolia</i>	6	.	.	.
<i>Poa pratensis</i> agg.	6	.	.	.
<i>Cirsium canum</i>	6	.	3	.
<i>Lythrum virgatum</i>	6	11	.	20
<i>Caltha palustris</i>	12	11	3	.
<i>Equisetum palustre</i>	18	11	7	.
<i>Scirpus sylvaticus</i>	18	11	3	.
<i>Poa trivialis</i>	18	11	10	20
<i>Angelica sylvestris</i>	.	11	.	.
<i>Festuca pratensis</i>	.	11	.	.
<i>Geranium palustre</i>	.	11	.	.
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	.	11	.	.
<i>Myosotis palustris</i> agg.	.	11	.	.
<i>Poa palustris</i>	.	11	.	.
<i>Stellaria graminea</i>	.	11	.	.
<i>Cardamine pratensis</i>	.	.	3	40
<i>Gratiola officinalis</i>	.	.	3	20

Ostatné taxóny

<i>Impatiens noli-tangere</i>	12	11	.	.
<i>Calystegia sepium</i>	35	11	26	.
<i>Cirsium arvense</i>	6	11	26	20

Syntaxón	Car. ac ut.	Car. vesic.	Gal. pal.-Car. rip.	Car. melan.
Počet zápisov	17	9	31	5
Číslo zápisu	1	2	3	4

Ostatné taxóny

<i>Equisetum fluviatile</i>	6	11	3	.
<i>Epilobium hirsutum</i>	6	.	3	.
<i>Galium rivale</i>	29	.	3	.
<i>Humulus lupulus</i>	6	.	7	.
<i>Juncus effusus</i>	6	.	3	.
<i>Rorippa austriaca</i>	6	.	3	.
<i>Solanum dulcamara</i>	12	.	10	.
<i>Stachys palustris</i>	6	.	7	.
<i>Thalictrum lucidum</i>	6	.	3	.
<i>Urtica dioica</i>	18	.	10	.
<i>Galium apparine</i>	6	.	3	20
<i>Carex hirta</i>	.	.	7	40
<i>Plantago major</i>	.	.	3	40
<i>Rorippa sylvestris</i>	.	.	3	60

Taxóny (ostatné) vyskytujúce sa len v jednom alebo dvoch zápisoch v rámci jedného spoločenstva: *Althea officinalis* 3 (3 %), *Cirsium vulgare* 1 (6 %), *Echynocistis lobata* 2 (11 %), *Elymus repens* 4 (20 %), *Epilobium tetragonum* 3 (3 %), *Equisetum arvense* 1 (6 %), *Euphorbia palustris* 3 (3 %), *Galium uliginosum* 3 (3 %), *Juncus conglomeratus* 1 (6 %), *J. inflexus* 3 (3 %), *Lysimachia nummularia* 1 (6 %), *Mentha aquatica* 3 (3%), *Rumex crispus* 4 (40 %), *Scrophularia nodosa* 1 (6 %), *Trifolium repens* 1 (12 %), *Tripleurospermum innodorum* 3 (3 %), *Vicia cracca* 4 (20 %).